ហេតុអ្វីបានជាមានការសិក្សានេះ?

វិស័យឯកជន គឺជាក្បាលម៉ាស៊ីននៃកំណើនសេដ្ឋកិច្ច និងមានតួនាទីសំខាន់មួយក្នុងការបង្កើតការងារសំរាប់កំលាំងពលកម្មថ្មីៗ។ ការលើកស្ទួយវិស័យឯកជនតម្រូវឱ្យមានបរិយាកាសល្អ និងអំណោយផលក្នុងការធ្វើអាជីវកម្ម។ ដោយឡែក នៅកម្ពុជាវិស័យឯកជនជួបប្រទេះឧបសគ្គជាច្រើនក្នុងការអភិវឌ្ឍ។

របាយការណ៍របស់ធនាគារពិភពលោកស្តីពីការវាយតម្លៃបរិយាកាសវិនិយោគ និងយុទ្ធសាស្រ្តកំណែទម្រង់របស់កម្ពុជាបានបង្ហាញថា ឧបសគ្គដ៏ចំបងសម្រាប់វិស័យឯកជននៅកម្ពុជាគឺ "អំពើពុករលួយ"។ ទំហំនៃការបង់ចំណាយទៅអោយមន្ត្រីសាធារណៈមានចំនួន ៥ ភាគរយ នៃចំណូលពីការលក់ប្រចាំឆ្នាំ។ ការសិក្សាថ្មីមួយ ដែលធ្វើឡើងដោយវិទ្យាស្ថានសេដ្ឋកិច្ចកម្ពុជា និងវេទិកាសេដ្ឋកិច្ចពិភពលោក ក៏បានគូសបញ្ជាក់ផងដែរថា បញ្ហាធំបំផុតក្នុងការធ្វើពាណិជ្ជកម្ម គឺអំពើពុករលួយ។

ដើម្បីបង្កើនឱកាសប្រកួតប្រជែងរបស់វិស័យឯកជនកម្ពុជាជាមួយប្រទេសនាំចេញដទៃទៀត ក្នុងទីផ្សារពិភពលោក បញ្ហាអំពើពុករលួយចាំបាច់ត្រូវដោះស្រាយ និងបំបាត់ឱ្យបានជោគជ័យ។

ទោះបីជាមានសិក្សាជាច្រើន ដែលធ្វើឡើងដោយស្ថាប័ននានាស្តីពីអំពើពុករលួយក៏ដោយ ក៏គេពុំទាន់ឃើញមានទិន្នន័យជាក់លាក់ណាមួយស្តីពីអំពើពុករលួយក្នុងវិស័យឯកជននៅឡើយទេ។ ដូច្នេះហើយ ទើបវិទ្យាស្ថានសេដ្ឋកិច្ចកម្ពុជា បានផ្តួចផ្តើមនូវការសិក្សាមួយ ស្តីពីការវាយតំលៃអំពើពុករលួយក្នុងវិស័យឯកជន ដែលទទួលបានការឧបត្ថម្ភពីទីភ្នាក់ងារសហរដ្ឋអាមេរិកដើម្បីកិច្ចអភិវឌ្ឍន៍អន្តរជាតិ (USAID) អង្គការ Pact និងអង្គការ PADCO|AECOM។

ការសិក្សានេះមានគោលបំណងធំៗពីរៈ ទីមួយ ការសិក្សានេះមានគោលបំណងផ្តល់ការយល់ដឹងដល់វិស័យឯកជន ជាពិសេស មីក្រូសហគ្រាស និងសហគ្រាសតូចនិងមធ្យម អំពីមូលហេតុ លក្ខណៈ និងទំហំនៃអំពើពុករលួយក្នុងប្រទេសកម្ពុជាតាមរយៈការបោះពុម្ពផ្សាយ និងការផ្សព្វផ្សាយលទ្ធផលនៃការស្រាវជ្រាវក្នុងសិក្ខាសាលា ឬសន្និសីទនានា។ ទីពីរ ការសិក្សានេះមានគោលបំណងពង្រឹងសមត្ថភាពរបស់វិស័យឯកជន តាមរយៈការផ្តល់នូវអនុសាសន៍ជាក់ស្តែងមួយចំនួនអំពីការចូលរួមរបស់វិស័យឯកជន ក៏ដូចជារដ្ឋបាលសាធារណៈ និងអ្នកពាក់ព័ន្ធដទៃទៀត អាចចូលរួមក្នុងការប្រឆាំងអំពើពុករលួយបាន។

ដើម្បីធ្វើអោយលទ្ធផលនៃការសិក្សានេះទទួលបាននូវទំនុកចិត្តនិងភាពជឿជាក់ ការសិក្សានេះបានប្រើនូវវិធីសាស្ត្រស្រាវជ្រាវជាច្រើនបែប ដែលក្នុងនោះរួមមានៈ ការសិក្សាអត្ថបទដែលពាក់ព័ន្ធ ការស្ទង់មតិបែបបរិមាណ និងការស្ទង់មតិបែបគុណភាព ប្រព័ន្ធម៉ូដែលសម្រាប់វាយតំលៃផលប៉ះពាល់នៃអំពើពុករលួយលើវិស័យឯកជន និងសេដ្ឋកិច្ចព្រមទាំងក្រុមប្រឹក្សាផ្តល់យោបល់សម្រាប់ការសិក្សាមួយក្រុមផង

ដែរ។ ការសិក្សានេះត្រូវបានធ្វើឡើងនៅ ខែមេសា ឆ្នាំ ២០០៦ ជាមួយនឹងសហគ្រាសចំនួន ១ ១០៧ (មីក្រូសហគ្រាសចំនួន ៨១៨ សហគ្រាសធុនតូច និងមធ្យម (SME) ចំនួន ២៤៤ និងសហគ្រាសធុនធំចំនួន ៤៥)[១] នៅក្នុងខេត្តក្រុងសំខាន់ៗទាំង ៩ នៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា។ លើសពីនេះទៀត ការសិក្សានេះបានរៀបចំ ក្រុមពិភាក្សា (FGD) ចំនួន ២០ ជាមួយមីក្រូសហគ្រាស និងសហគ្រាសធុនតូច និងមធ្យម និងបានធ្វើការ សម្ភាសជាមួយនឹងមន្ត្រីរាជការ នៅក្នុងខេត្តក្រុងទាំង ៩ នោះផងដែរ (សម្រាប់ព័ត៌មានពិស្តាពីវិធីសាស្ត្រ នៃការសិក្សានេះសូមអានឧបសម្ព័ន្ធ)។

ដើម្បីយល់អោយកាន់តែច្បាស់អំពីអំពើពុករលួយក្នុងវិស័យឯកជន ការដឹងជាសារវ័ន្តអំពីមូល-ហេតុ លក្ខណៈ និងវិសាលភាពនៃអំពើពុករលួយ ព្រមទាំងវិធីសាស្ត្រនៃការលុបបំបាត់អំពើពុករលួយ[២] ជាការចាំបាច់ណាស់។ របាយការណ៍នេះ នឹងផ្តល់នូវលទ្ធផលនៃការស្រាវជ្រាវអំពី - លក្ខណៈ និងមូលហេតុនៃអំពើពុករលួយក្នុងវិស័យឯកជន នៅក្នុងជំពូកទី ១ និង ទី ២ - វិសាលភាពនៃអំពើពុករលួយនៅក្នុងវិស័យឯកជន និងឥទ្ធិពលរបស់វាលើសេដ្ឋកិច្ចជាតិ នៅជំពូកទី ៣ - ព្រមទាំងអនុសាសន៍ និងយុទ្ធសាស្ត្រនានា ដើម្បីធ្វើការកាត់បន្ថយអំពើពុករលួយក្នុងវិស័យឯកជន ព្រមទាំងជំរុញការចូលរួមពីវិស័យឯកជនក្នុងការប្រឆាំងអំពើពុករលួយនេះ នៅជំពូកចុងក្រោយ។

---

[១] មីក្រូសហគ្រាសមាននិយោជិតតិចជាង ១០ នាក់ - សហគ្រាសធុនតូច និងមធ្យមមាននិយោជិតតិចពី ១០ - ១០០ នាក់ - សហគ្រាសធុនធំ មាននិយោជិតច្រើនជាង ១០០ នាក់

[២] ការិយាល័យថ្នាំញៀន និងឧក្រិដ្ឋកម្មរបស់សហប្រជាជាតិ - ការិយាល័យតំបន់សម្រាប់អាហ្វ្រិកខាងត្បូង: របាយការណ៍វាយតម្លៃអំពើពុករលួយរបស់ប្រទេសអាហ្វ្រិកខាងត្បូង ឆ្នាំ ២០០៣ ទំព័រ ៩៣

ជំពូកទី ១

លក្ខណៈនៃអំពើពុករលួយក្នុងវិស័យឯកជន

មុននឹងពិនិត្យមើលយ៉ាងពិស្តារទៅលើលក្ខណៈ និងមូលហេតុនៃអំពើពុករលួយក្នុងវិស័យឯកជន ជាចាំបាច់ យើងត្រូវយល់អំពីស្ថានភាពទូទៅនៃអំពើពុករលួយក្នុងប្រទេសកម្ពុជាជាមុនសិន។

ជាទូទៅ អំពើពុករលួយក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ត្រូវបានគេមើលឃើញថាមានស្ទើរគ្រប់ទីកន្លែង និងមានលក្ខណៈរីកដុះដាលជាលំដាប់។ ស្ថាប័នរដ្ឋជាច្រើនត្រូវបានសំគាល់ថា ពុំមានភាពស្មោះត្រង់ និងមានការពាក់ព័ន្ធជាមួយនឹងអំពើពុករលួយ។ របាយការណ៍អង្កេត ដែលធ្វើដោយធនាគារពិភពលោក និងមជ្ឈមណ្ឌលអភិវឌ្ឍន៍សង្គមមានភាពដូចគ្នាទៅនឹងអំណះអំណាងនេះ។ របាយការណ៍ធនាគារពិភពលោកស្តីពី *អភិបាលកិច្ច និងការវិភាគរកមូលហេតុនៃអំពើពុករលួយរបស់កម្ពុជា* បានបង្ហាញថា ស្ថាប័នសាធារណៈ ដែលត្រូវបានប្រជាពលរដ្ឋ សហគ្រិន និងមន្ត្រីសាធារណៈស្គាល់ថា គ្មានភាពស្មោះត្រង់ទាល់តែសោះនោះ គឺតុលាការ អាជ្ញាធរដែលប្រមូលប្រាក់ចំណូលសម្រាប់រដ្ឋ និងភ្នាក់ងារជាប់ពាក់ព័ន្ធក្នុងការគ្រប់គ្រងទ្រព្យសម្បត្តិសាធារណៈ[៣]។ របាយការណ៍របស់មជ្ឈមណ្ឌលអភិវឌ្ឍន៍សង្គមស្តីពី *អំពើពុករលួយ និងគ្រួសារកម្ពុជា* ក៏បានបង្ហាញដែរថា តុលាការ មន្ត្រីគយ និងរដ្ឋាករ ត្រូវបានគេស្គាល់ថា គឺជាស្ថាប័ន ដែលគ្មានភាពស្មោះត្រង់ទាល់តែសោះ[៤] ដែលវាយតម្លៃដោយមេគ្រួសារ។

មានលក្ខណៈប្រហាក់ប្រហែលនឹងស្ថាប័នទាំងពីរខាងលើដែរ ការស្ទង់មតិលើការវាយតម្លៃអំពើពុករលួយក្នុងវិស័យឯកជន ដែលធ្វើឡើងដោយវិទ្យាស្ថានសេដ្ឋកិច្ចកម្ពុជា ក៏បានបង្ហាញលទ្ធផលដូចគ្នាដែរថា ស្ថាប័នរដ្ឋស្ទើរតែទាំងអស់មិនមានភាពស្មោះត្រង់។ ការណ៍ដែលថា ស្ថាប័នរដ្ឋស្ទើរតែទាំងអស់ពុំមានសុចរិតភាព ត្រូវបានស្តែងឡើងតាមរយៈការយល់ឃើញរបស់សហគ្រិន អំពីភាពស្មោះត្រង់ និងសុចរិតភាពរបស់ស្ថាប័នរដ្ឋចំនួន ១០។ ក្នុងចំណោមស្ថាប័នទាំង ១០ នេះ ស្ថាប័នស្ទើរតែទាំងអស់ លើកលែងតែស្ថាប័នដែលផ្តល់សេវាទឹក/លូទឹកចេញ គឺសុទ្ធតែត្រូវបានយល់ឃើញថាពុំមានភាពស្មោះត្រង់ និងខ្វះសុចរិតភាព និងត្រូវបានសហគ្រិនដាក់ពិន្ទុទាបជាងមធ្យម (រូប ១.១)។

---

[៣] សូមមើលធនាគារពិភពលោក រដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា និងការវិភាគរកមូលហេតុនៃអំពើពុករលួយៈ ភស្តុតាងបានពីប្រជាពលរដ្ឋ សហគ្រាស និងការស្ទង់មតិមន្ត្រីសាធារណៈ ឆ្នាំ ២០០០ ទំព័រ ១៣

[៤] មជ្ឈមណ្ឌលអភិវឌ្ឍន៍សង្គម អំពើពុករលួយ និងគ្រួសារកម្ពុជា ឆ្នាំ ២០០៥ ទំព័រ ៤៥

រូបភាព ១.១: ភាពស្មោះត្រង់ និងសុចរិតភាព របស់មន្ត្រីភ្នាក់ងារ ឬសេវាសាធារណៈ

(១ = មិនស្មោះត្រង់ទាល់តែសោះ ៧ = ស្មោះត្រង់បំផុត)

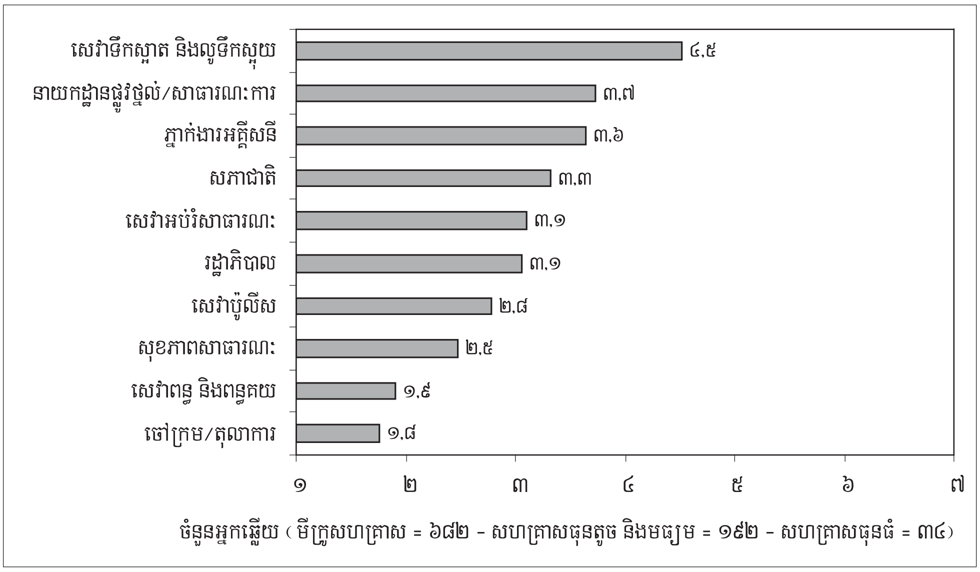

ប្រភព: *វ.ស.ក. ការស្ទង់មតិលើការវាយតម្លៃអំពើពុករលួយក្នុងវិស័យឯកជននៅកម្ពុជា - មេសា ២០០៦*

សហគ្រិនជឿជាក់ថា ស្ថាប័នស្មោះត្រង់បំផុត គឺសេវាទឹក/លូទឹក ចំណែកឯស្ថាប័នដែលពុក-រលួយបំផុតនោះត្រូវបានគេស្គាល់ថាមាន ស្ថាប័នតុលាការ បន្ទាប់មកពន្ធដារ និងពន្ធគយ សេវាសុខភាពសាធារណៈ និងប៉ូលីស។

បន្ទាប់មកទៀត ជំពូកនេះនឹងផ្តល់ពីលទ្ធផលនៃការស្រាវជ្រាវអំពីការចុះត្រួតពិនិត្យសហគ្រាសដែលធ្វើឡើងដោយមន្ត្រីសាធារណៈ។ ផងដែរ ជំពូកនេះក៏ផ្តល់អោយឃើញពីការយល់ឃើញរបស់វិស័យឯកជន អំពីចំណាយក្រៅផ្លូវការ ជាពិសេសថា តើសហគ្រិនទាំងអស់បានដឹងជាមុន អំពីចំនួនទឹកប្រាក់ក្រៅផ្លូវការ ដែលពួកគាត់ត្រូវបង់ឬទេ? លើសពីនេះទៀត ជំពូកនេះក៏មានការពិភាក្សាពីបែបបទនៃចំណាយក្រៅផ្លូវការបានកើតមានឡើង និងប្រសិទ្ធភាពសេវាសាធារណៈបន្ទាប់ពីមានការបង់ប្រាក់ក្រៅផ្លូវការផងដែរ។

១.១. ចំនួននៃការត្រួតពិនិត្យលើសហគ្រាស

ការចុះត្រួតពិនិត្យសហគ្រាសពីសំណាក់មន្ត្រីរាជការ នៅតែជាបន្ទុកសម្រាប់សហគមន៍អាជីវកម្ម។ គោលនយោបាយចុះត្រួតពិនិត្យមានភាពមិនច្បាស់លាស់គ្រាន់គ្រាន់ ដើម្បីផ្តល់ឱ្យសហគ្រិនដឹងថា តើនឹងមានការចុះត្រួតពិនិត្យសហគ្រាសរបស់ខ្លួនពីសំណាក់គ្រប់ភ្នាក់ងារទាំងអស់ចំនួនប៉ុន្មានដង ក្នុងមួយឆ្នាំនោះទេ។ មីក្រូសហគ្រាស និងសហគ្រាសធុនតូច និងមធ្យមនីមួយៗ ត្រូវបានត្រួតពិនិត្យជាច្រើនលើប្រតិ-បត្តិការអាជីវកម្មរបស់ពួកគេ ពីមួយថ្ងៃទៅមួយថ្ងៃ អាស្រ័យទៅតាមលក្ខណៈ ទីតាំង និងប្រភេទនៃអាជីវកម្ម។ ការត្រួតពិនិត្យមាន សារៈសំខាន់ណាស់ ក្នុងការលើកកម្ពស់ផលប្រយោជន៍សាធារណៈ និង

បទបញ្ញត្តិសង្គម ប៉ុន្តែពេលអនុវត្ត វាជាការលំបាកមួយក្នុងការធានាបានថា ការត្រួតពិនិត្យនោះ មិនមែនជាលេសទារប្រាក់ពីសំណាក់ភ្នាក់ងារសាធារណៈផ្សេងៗនោះទេ។ សហគ្រិនជាច្រើនបានអះអាងថា ពួកគាត់ត្រូវចំណាយឱ្យមន្ត្រីសាធារណៈ ដើម្បីសម្រួលដល់ដំណើរការការងារផ្សេងៗ។

តារាង ១.១: ភាគរយនៃសហគ្រាសដែលត្រូវបានត្រួតពិនិត្យដោយអាជ្ញាធរផ្សេងៗ

	មីក្រូសហគ្រាស	សហគ្រាសធុនតូច និងមធ្យម	សហគ្រាសធុនធំ
អាជ្ញាធរពន្ធដារ	៩៣%	៩៥%	១០០%
ប៉ូលីស	៣៧%	៥០%	៦០%
អាជ្ញាធរមូលដ្ឋាន	២៩%	៥៥%	៦២%
មន្ត្រីអគ្គិភ័យ	២៨%	៥៨%	៨៤%
បរិស្ថាន	១៥%	៥២%	៥៨%
ការត្រួតពិនិត្យស្តង់ដា	៣%	២០%	១៦%
សន្តិសុខសង្គម និងការងារ	២%	៣១%	៨២%

ប្រភព: *វ.ស.ក. ការស្ទង់មតិលើការវាយតម្លៃអំពើពុករលួយក្នុងវិស័យឯកជននៅកម្ពុជា - មេសា ២០០៦*

ចំនួនអ្នកឆ្លើយតប: (សហគ្រាសធុនតូច = ៨១៨ សហគ្រាសធុនតូច និងមធ្យម = ២៤៤ សហគ្រាសធុនធំ = ៤៥)

អធិការកិច្ចផ្នែកពន្ធដារមានភាពញឹកញាប់ជាងគេនៅគ្រប់ប្រភេទសហគ្រាសទាំងអស់។ ជាង ៩០ ភាគរយ នៃសហគ្រាសទាំងអស់ត្រូវបានចុះត្រួតពិនិត្យដោយអាជ្ញាធរពន្ធដារ ទាំងជាលក្ខណៈផ្លូវការ និងក្រៅផ្លូវការ។ ការដែលភ្នាក់ងារពន្ធដារបានចុះទៅពិនិត្យសហគ្រាសញឹកញាប់ជាងគេ ពីព្រោះថា មន្ត្រីពន្ធដារមានកាតព្វកិច្ចមួយត្រូវចុះទៅពិនិត្យសហគ្រាស ដើម្បីបញ្ជាក់ថា កាតព្វកិច្ចពន្ធដារដែលសហគ្រាសបានប្រកាសនៅនាយកដ្ឋានពន្ធដារពិតជាមានលក្ខណៈត្រឹមត្រូវ[៥]។

ជាទូទៅ សមាមាត្រនៃសហគ្រាសដែលត្រូវបានត្រួតពិនិត្យដោយភ្នាក់ងារផ្សេងៗ មានការកើនឡើងទៅតាមទំហំនៃសហគ្រាស។ នេះមានន័យថា នៅពេលដែលសហគ្រាសកាន់តែមានលក្ខណៈផ្លូវការ ពួកគាត់ត្រូវបំពេញកាតព្វកិច្ចអនុលោមកាន់តែច្រើន។ ម៉្យាងទៀត ការមានទំនាក់ទំនងកាន់តែជិតស្និទ្ធជាមួយភ្នាក់ងារពាក់ព័ន្ធគឺសំខាន់ណាស់សម្រាប់សហគ្រាសធំៗ ដើម្បីធានាដល់អាជីវកម្មរបស់ខ្លួន។

គួរកត់សំគាល់ថា មានត្រឹមតែ ២ ភាគរយនៃមីក្រូសហគ្រាសប៉ុណ្ណោះត្រូវបានត្រួតពិនិត្យលើផ្នែកការងារ និងសន្តិសុខសង្គម ប៉ុន្តែសហគ្រាសធុនតូច និងមធ្យម មាន ៣១ ភាគរយ និងសហគ្រាសធុនធំ

[៥] ផ្តល់ព័ត៌មានដោយប្រធាននាយកដ្ឋានពន្ធដារ ថ្ងៃទី ០៦ ខែកក្កដា ឆ្នាំ ២០០៦

មានដល់ទៅ ៨២ ភាគរយ ។ ភាពខុសគ្នាដែលមានទំហំធំនេះបង្ហាញថា មីក្រូសហគ្រាសតែងតែធ្វើសកម្មភាពក្រៅប្រព័ន្ធ។ នេះមានន័យថា មិនមានការយកចិត្តទុកដាក់ច្រើនទៅលើមីក្រូសហគ្រាសអំពីសន្តិសុខការងារ និងសង្គមទេ។ ចំណែកឯការត្រួតពិនិត្យស្តង់ដារិញ សមាមាត្រនៃសហគ្រាសដែលត្រូវបានត្រួតពិនិត្យ មានការប្រែប្រួលពី ៣ ភាគរយ នៃមីក្រូសហគ្រាស ទៅ ២០ ភាគរយ នៃសហគ្រាសធុនតូច និងមធ្យម និង ១៦ ភាគរយ នៃសហគ្រាសធុនធំ។ ភ្នាក់ងារពាក់ព័ន្ធដទៃទៀត ដូចជានាយកដ្ឋាន ទេសចរណ៍ នាយកដ្ឋានពាណិជ្ជកម្ម នាយកដ្ឋានកសិកម្ម រុក្ខាប្រមាញ់ និងនេសាទ អាជ្ញាធរអនាម័យ ... ក៏ជាប់ពាក់ព័ន្ធនឹងការត្រួតពិនិត្យសហគ្រាសផងដែរ។

ប៉ុន្តែប្រសិនបើមាននរណាម្នាក់តវ៉ាប្រឆាំងខ្លាំងជាមួយមន្ត្រី ដែលមកទារប្រាក់ទាំងនោះ មន្ត្រីទាំងនោះនឹងមិនមកទារលុយម្តងទៀតទេ។ ឧទាហរណ៍ អ្នកលក់ដូរម្នាក់នៅ ក្នុងទីក្រុងភ្នំពេញនិយាយថា *"ប្រសិនបើយើងនៅតែបន្តបង់ឱ្យពួកគេ ពួកគេនឹងមកទារប្រាក់ពីពួកយើងជាបន្តទៀត។ នរណាបង់ឱ្យពួកគេនឹងនៅតែបង់ឱ្យពួកគេបន្តទៀត។ សម្រាប់ខ្ញុំវិញ ខ្ញុំមិនបង់ឱ្យពួកគេទេ ខ្ញុំមិនបានធ្វើអ្វីខុសទេ។ អាជីវកម្មរបស់ខ្ញុំស្របច្បាប់។ ខ្ញុំមានអាជ្ញាប័ណ្ណពីអាជ្ញាធរមូលដ្ឋាន និងសាលាក្រុង ហើយខ្ញុំបង់ពន្ធជាប្រចាំ។ នៅពេលយើងនិយាយខ្លាំងជាមួយពួកគេ ពួកគេមិនហ៊ានមកទៀតទេ ហើយជាធម្មតា ខ្ញុំមិនជួបប្រទះនឹងបញ្ហានេះទេ"*។

ដូចគ្នាដែរ សហគ្រិនម្នាក់នៅក្នុងខេត្តបន្ទាយមានជ័យក៏បានបង្ហាញទស្សនៈមួយចំនួន អំពីការអនុវត្តដោយមិនយុត្តិធម៌នេះផងដែរ ដោយបាននិយាយថា *"ប្រសិនបើយើងនៅស្ងៀមស្ងាត់ហើយធ្វើជាអ្នកទន់ខ្សោយ ពួកគេនឹងមកយកប្រាក់ពីយើងជាបន្តទៀត។ ប៉ុន្តែ ប្រសិនបើយើងហ៊ានតវ៉ាប្រឆាំង និងនិយាយខ្លាំងតាមលក្ខណៈច្បាប់ ពួកគេមិនហ៊ានមកទៀតទេ"*។

ការត្រួតពិនិត្យ និងចំណាយក្រៅផ្លូវការដែលសុំដោយមន្ត្រីសាធារណៈ បង្កើតឱ្យមានបញ្ហាផ្នែកយ៉េនឌ័រមួយចំនួនផងដែរ។ គ្រួសារដែលមានស្ត្រីសហគ្រិនដែលជាមេគ្រួសារ នោះជួបប្រទះនឹងការត្រួតពិនិត្យដ៏ច្រើនដោយមន្ត្រីសាធារណៈ ដែលពួកគេចាំបាច់ត្រូវបង់ចំណាយក្រៅផ្លូវការបន្ថែមទៀត ដើម្បីរក្សាទំនាក់ទំនងល្អជាមួយអាជ្ញាធរ។ មូលហេតុសាមញ្ញដែលនាំអោយមានការបង់ប្រាក់ច្រើនជាងគឺថា ស្ត្រីជាសហគ្រិន និងជាមេគ្រួសារ ជាទូទៅ មានកំរិតសិក្សានិងការយល់ដឹងទាប ព្រមទាំងពុំសូវទទួលបាននូវព័ត៌មានទាក់ទងនឹងច្បាប់ និងបទបញ្ជាផ្សេងៗស្តីពីអាជីវកម្មឡើយ។ សហគ្រិនជាស្ត្រីម្នាក់នៅក្នុងខេត្តកណ្តាល បានលើកឡើងថា *"នៅពេលខ្ញុំរស់នៅម្នាក់ឯងជាស្ត្រីមេម៉ាយនោះ មន្ត្រីសាធារណៈផ្សេងៗជាច្រើនតែងតែចូលមកកន្លែងខ្ញុំជាប្រចាំដើម្បីសុំប្រាក់ពីខ្ញុំ ប៉ុន្តែបន្ទាប់ពីខ្ញុំបានរៀបការរួចមកពួកគេមិនហ៊ានចូលមកទារលុយទៀតទេ"*។ រឿងរ៉ាវនេះបានកើតមានឡើងពីព្រោះថា បន្ទាប់ពីគាត់បានរៀបការមក គឺប្តីរបស់គាត់ជាអ្នកទទួលខុសត្រូវក្នុងអាជីវកម្ម ក៏ដូចជាការដោះស្រាយបញ្ហាផ្សេងៗជាមួយនឹងមន្ត្រី ដែលចុះមកទារប្រាក់ផងដែរ។

នៅក្នុងបរិបទនេះ ដោយសារស្ត្រី ជាពិសេសគ្រួសារដែលមានស្ត្រីជាមេគ្រួសារ ដែលខ្វះការអប់រំ ជំនាញសហគ្រិន ការតវ៉ា និងការចរចារ បើធៀបនឹងបុរសនោះ ស្ត្រីប្រឈមមុខនឹងការត្រួតពិនិត្យ និង ការបង់ចំណាយក្រៅផ្លូវការកាន់តែច្រើនជាង។

បញ្ហាយ៉េនឌ័រដ៏សំខាន់មួយទៀត ដែលទាក់ទងនឹងការត្រួតពិនិត្យដោយមន្ត្រីសាធារណៈនោះផង ដែរគឺថា ក្រុមស្ត្រីអាចរងគ្រោះនឹងការប្រមាថជាពាក្យសំដី និងផ្លូវភេទដោយមន្ត្រីសាធារណៈទាំងនោះ ដែលភាគច្រើនជាបុរស (យោងតាមក្រុមប្រឹក្សាកំណែទម្រង់រដ្ឋបាល (CAR) បង្ហាញថា មានតែ ៣១ ភាគរយ នៃមន្ត្រី ប៉ុណ្ណោះ ជាស្ត្រី[៦])។ ទស្សនៈនេះត្រូវបានយល់ព្រមពីសំណាក់អ្នកចូលរួមពិភាក្សានៅក្នុង កិច្ចពិភាក្សាក្នុងខេត្តកំពត ដោយបានសម្តែងឡើងថា *"ជួនកាលនៅពេលដែលជួបដោះស្រាយជាមួយមន្ត្រី សាធារណៈ ពួកគេតែងតែនិយាយចំចង់កំប្លែងលេងជាមួយម្ចាស់សហគ្រាសស្ត្រី និងពេលខ្លះ មន្ត្រីទាំង នោះថែមទាំងបានប៉ះខ្លួនស្ត្រីទាំងនោះទៀតផង"*។

១.២. ការដឹងជាមុននៃការចំណាយក្រៅផ្លូវការ

មីក្រូសហគ្រាសភាគច្រើនយល់ដឹងបានជាមុននូវបរិមាណនៃការបង់ចំណាយក្រៅផ្លូវការ បើធៀប នឹងសហគ្រាសធុនតូច និងមធ្យម និងសហគ្រាសធំៗ។ នេះគឺដោយសារតែ ការបង់ចំណាយក្រៅផ្លូវការទៅ មន្ត្រីសាធារណៈ គឺជាផ្នែកមួយជីវភាពប្រចាំថ្ងៃរបស់សហគ្រិនតូចតាច។ កំរិតនេះមិនមានភាពខុសគ្នាច្រើន ទេ រវាងទីក្រុងភ្នំពេញ និងខេត្តផ្សេងៗ (រូបភាព ១.២)។

រូបភាព ១.២: ការដឹងជាមុននៃការចំណាយក្រៅផ្លូវការ

(១= មិនធ្លាប់ដឹង ៧= ជានិច្ចកាលដឹងមុន)

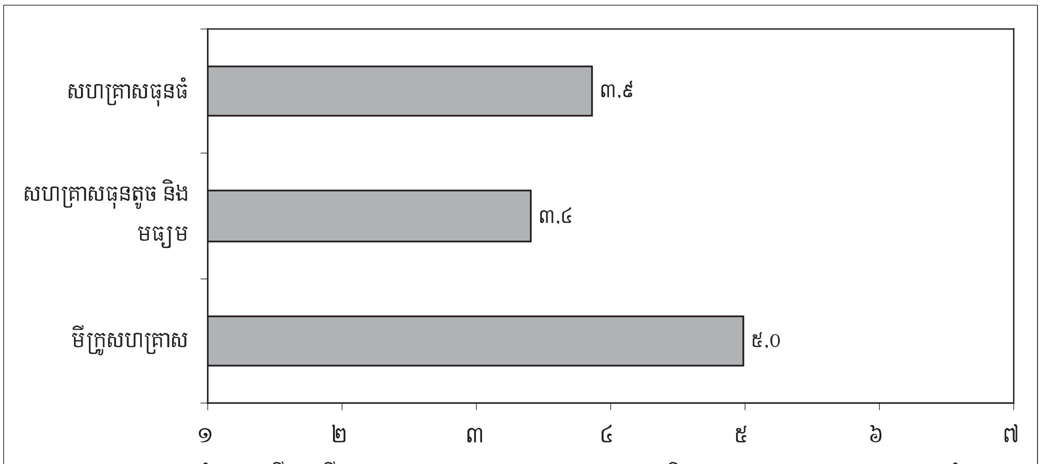

ប្រភព: *វ.ស.ក. ការស្ទង់មតិលើការវាយតម្លៃអំពើពុករលួយក្នុងវិស័យឯកជននៅកម្ពុជា - មេសា ២០០៦*

---

[៦] UNIFEM, WB, ADB, UNDP និង DFID/UK: ចំណែកស្មើភាពសម្រាប់ស្ត្រី : ការវាយតម្លៃយ៉េនឌ័រនៅកម្ពុជា ២០០៤ ទំព័រ ១៣០

១.៣. ប្រសិទ្ធភាពនៃសេវាកម្មសាធារណៈ និងការចំណាយក្រៅផ្លូវការ

គ្រប់សហគ្រិនទាំងអស់ត្រូវបានសាកសួរអំពីកំរិតនៃការពេញចិត្ត និងការបំរើសេវារបស់មន្ត្រីសា-ធារណៈ បន្ទាប់ពីបានការបង់ចំណាយក្រៅផ្លូវការ។ សហគ្រិនភាគច្រើនបានយល់ព្រមថា ពួកគាត់ទទួលបានសេវាប្រកបដោយប្រសិទ្ធភាពពីមន្ត្រីសាធារណៈ នៅពេលដែលបង់ប្រាក់ក្រៅផ្លូវការរួចហើយ។ (សូមមើលរូបភាព ១.៣)។

លទ្ធផលនេះ ហាក់ដូចជាស្របតាមទស្សនៈដែលបានអះអាងដោយសហគ្រិនតូចតាចថា *"នៅកម្ពុជា ប្រសិនបើអ្នកមានលុយ អ្នកអាចធ្វើ ឬទទួលបានអ្វីៗក៏បាន"*។ ការឆ្លើយតបរបស់មីក្រូសហគ្រាសមានភាពវិជ្ជមានជាងសហគ្រាសធុនតូច និងមធ្យម និងសហគ្រាសធុនធំ។ នេះគឺដោយសារតែ មីក្រូសហ-គ្រាស ជាធម្មតា មិនសូវត្រូវការសេវាពីមន្ត្រីសាធារណៈ ដូចបង្ហាញនៅក្នុងរូបភាព ២.១ ដែលបានបង្ហាញពីក្រុមមន្ត្រីសាធារណៈ ដែលចូលមកសុំប្រាក់ក្រៅផ្លូវការពីពួកគេ។

រូបភាព ១.៣: ប្រសិទ្ធភាពនៃសេវាសាធារណៈ និងការបង់ចំណាយក្រៅផ្លូវការ

(១=មិនធ្លាប់ដឹង ៧=ជានិច្ចកាលដឹង)

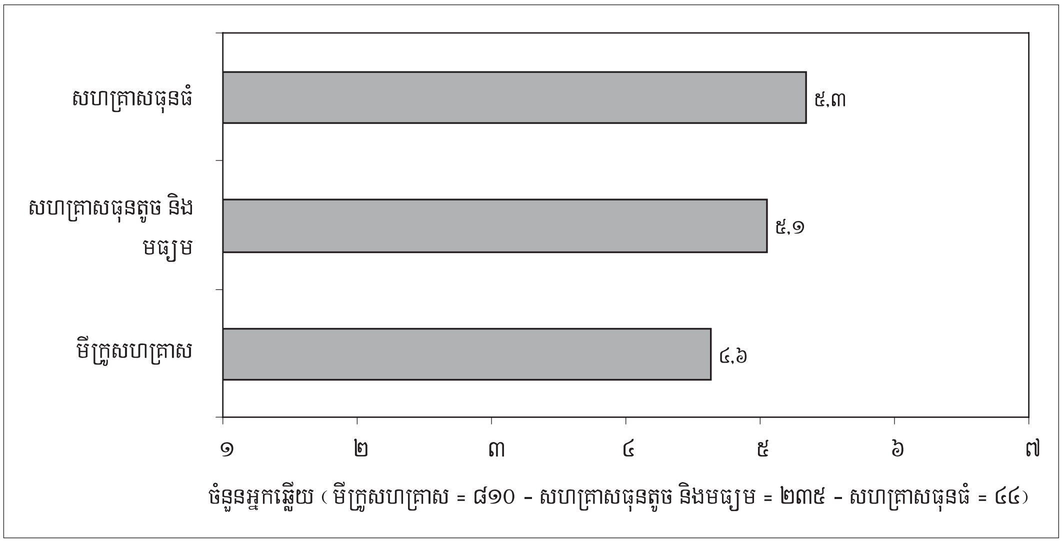

ប្រភព: *វ.ស.ក. ការស្ទង់មតិលើការវាយតម្លៃអំពើពុករលួយក្នុងវិស័យឯកជននៅកម្ពុជា - មេសា ២០០៦*

១.៤. តើការបង់ចំណាយក្រៅផ្លូវការកើតមានយ៉ាងដូចម្តេច?

សហគ្រិនក៏ត្រូវបានសាកសួរផងដែរ ថាតើការបង់ចំណាយក្រៅផ្លូវការកើតមានដោយរបៀបណា? ជាទូទៅ មន្ត្រីសាធារណៈចូលមកសហគ្រាសរបស់ពួកគាត់ ហើយទាររកប្រាក់ជាសំណូក។ ប្រហែល ៩0 ភាគរយ នៃមីក្រូសហគ្រាសបានឆ្លើយថា មន្ត្រីសាធារណៈចូលមកសហគ្រាសរបស់ពួកគាត់ដោយ ផ្ទាល់ដើម្បីទារប្រាក់ក្រៅផ្លូវការ។ ការបង់ជាសំណូករបស់មីក្រូសហគ្រាសឱ្យទៅមន្ត្រីសាធារណៈ មិនសូវជា

ញឹកញាប់ទេ ហើយក៏មិនប្រើអ្នករត់ការ[៧] ឱ្យជួយសម្រួលដល់ដំណើរការកិច្ចការផ្សេងៗញឹកញាប់នោះដែរ (រូបភាព ១.៤) ។

រូបភាព ១.៤: បែបបទនៃចំណាយក្រៅផ្លូវការរបស់មីក្រូសហគ្រាស

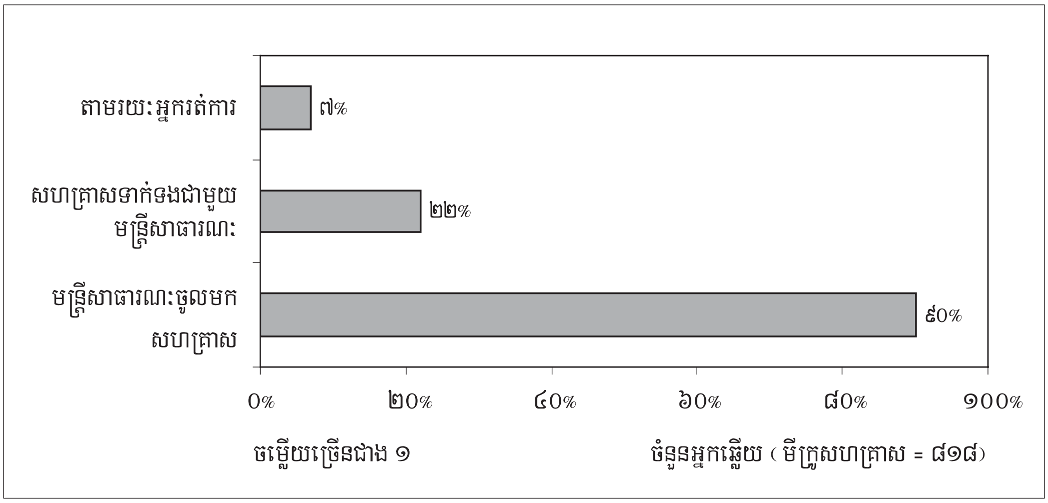

ប្រភព: *វ.ស.ក. ការស្ទង់មតិលើការវាយតម្លៃអំពើពុករលួយក្នុងវិស័យឯកជននៅកម្ពុជា - មេសា ២00៦*

ស្រដៀងគ្នានឹងមីក្រូសហគ្រាសដែរ សហគ្រាសធុនតូច និងមធ្យម ជាញឹកញាប់ បង់ចំណាយក្រៅផ្លូវការឱ្យទៅមន្ត្រីសាធារណៈនៅពេលដែលពួកគាត់ចូលមកសហគ្រាស។ ៧៣ ភាគរយ នៃសហគ្រាសធុនតូច និងមធ្យមឆ្លើយថា មន្ត្រីសាធារណៈចូលមកដល់សហគ្រាសរបស់ពួកគាត់ផ្ទាល់ ដើម្បីទារប្រាក់ក្រៅផ្លូវការ។ ទោះបីជាយ៉ាងណា សហគ្រាសធុនតូច និងមធ្យម ក៏ត្រូវការប្រើអ្នករត់ការច្រើនដែរ (៤១ ភាគរយ) ដើម្បីធ្វើការជាមួយមន្ត្រីសាធារណៈទាំងនោះជំនួសខ្លួន។ ម៉្យាងទៀតមានកិច្ចការខ្លះ (២៩ ភាគរយ) សហគ្រាសធុនតូច និងមធ្យមត្រូវទាក់ទងជាមួយមន្ត្រីដោយផ្ទាល់ផងដែរ ដើម្បីអោយមន្ត្រីធ្វើការងារឱ្យខ្លួន (រូបភាព ១.៥) ។

[៧] ពាក្យ"អ្នករត់ការ" ដែលប្រើនៅក្នុងអត្ថបទនេះ សំដៅលើភ្នាក់ងារដែលត្រូវបានជួលឱ្យបំពេញការងារសហគ្រាសក្នុងការរត់ការផ្សេងៗ។ អ្នករត់ការអាចជាមេធាវី អង្គភាពឯកជន ឬមន្ត្រីសាធារណៈ ។ល។ ដែលអាចធានាថា នឹងអាចទទួលបានការអនុញ្ញាតិដ៏ត្រឹមត្រូវ ឬ សេចក្តីសម្រេចផ្សេងៗ សម្រាប់ដំណើរការផ្សេងៗ ឬ ផ្តល់នូវសេវាកម្មវិជ្ជាជីវៈផ្សេងៗ ។

រូបភាព ១.៥: បែបបទនៃចំណាយក្រៅផ្លូវការរបស់សហគ្រាសធុនតូច និងមធ្យម

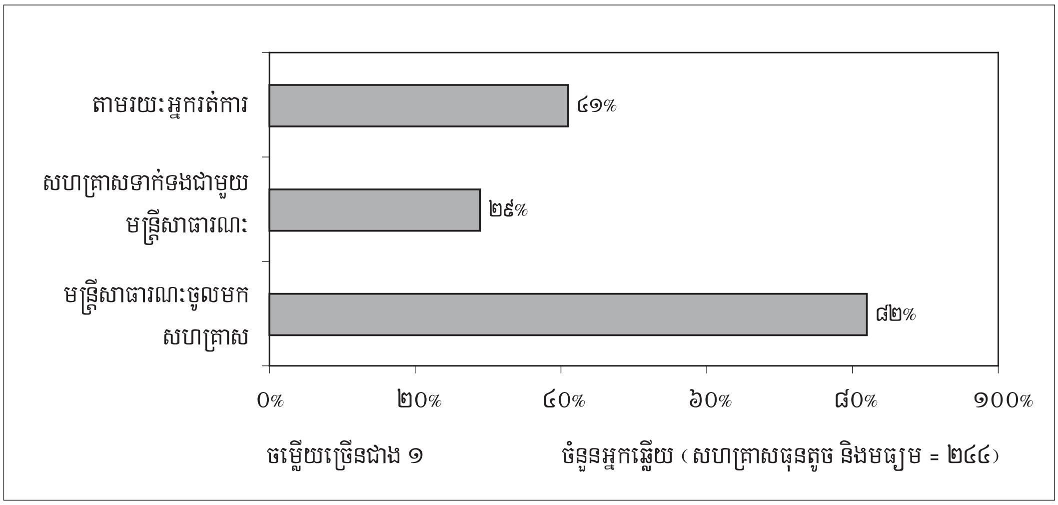

ប្រភព: *វ.ស.ក. ការស្ទង់មតិលើការវាយតម្លៃអំពើពុករលួយក្នុងវិស័យឯកជននៅកម្ពុជា - មេសា ២០០៦*

ដូចមីក្រូសហគ្រាស និងសហគ្រាសធុនតូច និងមធ្យមដែរ ៧៣ ភាគរយ នៃសហគ្រាសធំៗ បានឆ្លើយថា មន្ត្រីសាធារណៈជាច្រើនបានចូលទៅសហគ្រាស ដើម្បីទារប្រាក់ក្រៅផ្លូវការ។ គួរកត់សំគាល់ថា សហគ្រាសធំៗចាំបាច់ត្រូវប្រើអ្នករត់ការ (៦៤ ភាគរយ) ដើម្បីទទួលបានសេវាសាធារណៈ។ សហគ្រាសធំៗ ប្រហែល ៦៩ ភាគរយ ក៏បានទាក់ទងជាមួយមន្ត្រីសាធារណៈផងដែរ ដើម្បីឱ្យសេវាសាធារណៈរបស់ខ្លួនដំណើរការល្អ។ (សូមមើលរូប ១.៦)

រូបភាព ១.៦: បែបបទនៃចំណាយក្រៅផ្លូវការរបស់សហគ្រាសធុនធំ

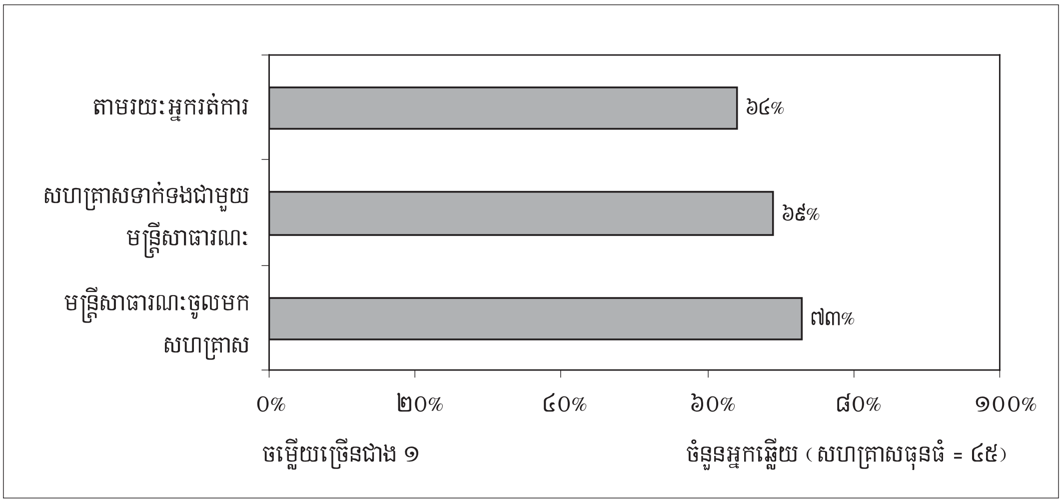

ប្រភព: *វ.ស.ក. ការស្ទង់មតិលើការវាយតម្លៃអំពើពុករលួយក្នុងវិស័យឯកជននៅកម្ពុជា - មេសា ២០០៦*

ដោយសារតែការិយាធិបតេយ្យច្រើនជាមួយនឹងអាជីវកម្មនៃសហគ្រាសធុនតូច មធ្យម និង ធុនធំ ធៀបនឹងមីក្រូសហគ្រាស ការប្រើអ្នករត់ការ និងការទាក់ទងដោយផ្ទាល់ជាមួយមន្ត្រីសាធារណៈ ដោយសហគ្រាសទាំងបីប្រភេទនេះ កើតមានញឹកញាប់ជាង។ សហគ្រាសធំៗចាំបាច់ ត្រូវប្រើអ្នករត់ការច្រើនជាងគេ ដើម្បីឱ្យជួយសម្រួលដល់ការងាររបស់ពួកគាត់ ដោយសារតែការិយាធិបតេយ្យមានភាពសាំញ៉ាំដែលពួកគាត់ត្រូវតែបំពេញក្នុងនាមជាសហគ្រាសផ្លូវការ។

ជារួមមក សហគ្រាសដែលមានលក្ខណៈកាន់តែផ្លូវការ ការប្រើអ្នករត់ការកាន់តែញឹកញាប់ ដោយសារតែសហគ្រាសផ្លូវការទាំងនោះជួបប្រទះនឹងការិយាធិបតេយ្យជាច្រើន។ សហគ្រាសដែលមានលក្ខណៈផ្លូវការ ចាំបាច់ត្រូវប្រើអ្នករត់ការ ដែលដឹងពីរបៀបរបបនៃការរត់ឯកសារជាមួយរដ្ឋបាលសាធារណៈដោយសារសហគ្រាស ចាំបាច់ត្រូវធ្វើការងារច្រើនក្នុងការបំពេញតាមបែបបទផ្សេងៗ ហើយសហគ្រាសភាគច្រើន មិនដឹងពីនីតិវិធីដែលតម្រូវដោយផ្នែករដ្ឋបាសាធារណៈឡើយ។ សហគ្រាសផ្លូវការជាច្រើនទំនងជាទាក់ទងដោយផ្ទាល់ជាមួយមន្ត្រីសាធារណៈដើម្បីឱ្យធ្វើការងារឱ្យខ្លួន។